

V Ě S T N Í K

ČESKOSLOVENSKÉ NÁRODNÍ RADY AMERICKÉ

Číslo 419

Listopad 1991

JAN ÁMOS KOMENSKÝ

Zemřel v exilu 15. listopadu 1670

Comenius — Jan Ámos Komenský

Co teď zbývá?

*V dlaň složit skráně, aby slzy tekly
do cizí půdy? Žalovat a sténat
jak Prorok Páně nad zbořeným městem?*

*Meč nepomoh' a spojenec zradil,
už není doufání než v sama sebe!
Vždyť všemu vzdoru, můj národe,
já věřím ve příští Tvé, ve vzkříšení
Tvé slavné a že Tvé místo bude v sboru živých
a vládá věci Tvých že se Ti navrátí.*

*Je spravedlnost vyšší oné denní,
jež po krvavých polích bojišť chodí
a sedá u zelených stolů posluš
a z komor vládců slepá vychází
a v tu jen věře, smím a mohu věřit
v Tvé příští ráno, zmučený můj lide!*

JAN ÁMOS KOMENSKÝ — životopisný náčrt

Jan Ámos Komenský narodil se dne 28. března roku 1592 v Uherském Brodě na Moravě. Někteří udávají za jeho rodiště blízkou ves Komnu, odkudž pocházeli jeho předkové a odkudž také povstalo jeho jméno. Jiní za rodiště označují vesnici Nivnici.

(Profesor Karlovy university dr. Josef Kachník uveřejnil v nedávné době výsledek svého pátrání o původu Komenského, jimž dospěl k novému, od dosavadních předpokladů odlišnému názoru. Tvrdí totiž, že otec Komenského, mlynář v Nivnici, se vlastně jmenoval Mikuláš Zmiga a že Komenský se narodil v Nivnici. Slovo “zmiga” v slováckém nářečí znamená člověka, který prchá (zmigl — náhle utekl a zmizel), a má hanlivý přídech. Podle tehdejšího zvyku si Komenský polatinštil toto jméno, použiv latinského slovesa comeare, t.j. sem tam, z místa na místo přecházet, bloudit. Odtud comeanius a po vysunutí “a” comenius, člověk bloudící, “poutník světa”, jak se Komenský ve svém Labyrintu nazývá. A teprve z Comenius prý vzniklo jméno “Komenský”, nemající se vsí Komnou nic společného. — Tvrzení toto se však zdá násilné a jeho správnost by musela být přezkoumána a ověřena. — Vedle jména Jan používal Komenský ve svých spisech a pro veřejnost druhého jména Ámos, podle starozákonného proroka Ámosa, bojovníka proti zkaženým mravům a lžiprorokům, ale v životě soukromém tohoto jména nepoužíval.)

Již v dětství byl Komenský vychováván v přísném duchu Bratrské církve. Osířev v útlém věku, dostal se k tetě do Strážnice, kdež navštěvoval Bratrskou školu. Když mu bylo 16 let, přišel na latinskou Bratrskou školu do Přerova, kdež se připravil na další studium v cizině. V letech 1611 až 1614 studoval filosofii a teologii na universitách v Herbornu a Heidelbergu v Německu, kdež jako jinoch dvacetiletý, puzen láskou k vlasti a rodnému jazyku, napsal prvé své české dílo pansofické Divadlo světa a položil základ ke gigantické práci Pokladu jazyka českého, česko-latinskému a latinsko-českému, na němž potom pracoval po 40 let, jenž však pohromou přišel vniveč.

Vrátí se po krátké cestě Německem a Holandskem přes Prahu do Přerova, byl pověřen správou Bratrské školy a roku 1616 byl vysvěcen na kněze. O dva roky později se stal správcem Bratrského sboru a školy ve Fulneku, kdež prožil svá nejkrásnější léta jak ve svém úřadě, tak i ve šťastném manželství s první chotí Magdalenou. Tam připravoval také další pansofická díla a zvláště upravil Manálník aneb Jádro celé Bibli svatě, který však byl tiskem vydán teprve roku

VESTNIK

November 1991

Organ of the Czechoslovak National Council of America

Published monthly (Except bi-monthly July-August)
Subscription \$5.00 - Outside U.S.A. \$6.00

Editor - O. Kovar

Office: 2137 So. Lombard Avenue, Cicero, Illinois 60650
Telephone: 656-1117

VĚSTNÍK

Listopad 1991

Orgán Československé národní rady americké

Vychází měsíčně (s výjimkou dvojčísla v červenci-srpnu)
Předplatné \$5.00 - Mimo USA \$6.00

Redaktorka - O. Kovářová

Úřadovna: 2137 So. Lombard Avenue, Cicero, Illinois 60650
Telefon: 656-1117

1658 v Amsterdamě. Z té doby pochází též jeho mistrovské dílo Mapa Evropy.

Avšak fulnecká idyla neměla dlouhého trvání. Již výsledek bělohorské bitvy ukázal Komenskému, že jeho církví hrozí svrchované nebezpečí. Roku 1621 Španělé obsadili a vyplenili Fulnek. Komenský prchl, ale ztratil všecko jmění a bohatou knihovnu a zanedlouho zahynula morem i jeho manželka a obě děti. Uchýlil se nejprve na panství Karla ze Žerotína v Brandýse nad Orlicí, později se skrýval v lesích a skalách krkonošských na statcích pana Sadovského. Na těchto toulkách, sklíčen neštěstím rodinným a pronásledován pro náboženské přesvědčení, napsal lahodnou knihu *Labyrint světa a ráj srdce* a některé menší spisy. V oné době pojal také po prvé myšlenku přispět mládeži k pomoci zřizováním dobrých škol, "v nichž by studium vědy, mravnosti a zbožnosti co nejvíce počalo".

Než ani v Krkonoších nebylo Komenskému přáno trvalého klidu. Krutý císařský mandát, aby osoby, které se nevrátí do církve římské, se vystěhovaly ze země, ho přinutil, že v tuhé zimě roku 1628 se zástupem věrných opustil vlast a odebral se do polského Lešna, kdež potom ztrávil skoro třetinu svého neúnavného života a kdež založil svou slávu. Poznav, vyučuje na gymnasiu, zpozdílost a zvrácenost tehdejšího vyučování, přemýšlel o nápravě a ukládal své výchovné a učitelské zásady ve spisech, jimž záhy nabyl světového jména. Z těchto děl nejslavnější jsou *Didaktika*, čili umění umělého vyučování, *Informatorium školy mateřské*, *Janua lingaarum reserata* (Brána jazyků otevřená) a pomůcka k ní *Moudrost starých předků čili přísloví*. *Didaktika* a *Brána jazyků* byly brzo přeloženy do dvanácti jazyků evropských a některých asijských a kromě bible svatě nebyla tehdy žádná kniha tak rozšířena.

Pro dospělejší skládal současně spisy pansofické, které měly tvořit encyklopedii jako souhrn všech znalostí, "co vědět a činiti, co doufati a věřiti třeba". Těmito pracemi budil Komenský všeobecný rozruch a obrátil na sebe pozornost učenců celého světa. Byl pozván do Londýna, aby tam založil akademii věd, ba dostalo se mu pozvání i z Ameriky, aby tam zřídil kolej. Žádali si ho do Švédska a usadil se na čas v pruském Elbingu, obsazeném Švédy, kdež upravoval didaktické spisy pro školy švédské.

Byl však zvolen biskupem Jednoty Bratrské, vrátil se do Lešna, kdež na něho čekalo nové kruté neštěstí. Zemřela mu druhá manželka Dorota, zůstavši pět drobných dětí. V té době napsal nový spis *Nejnovější metoda jazyků*. Když pak v míru Westfálském (1648) přes všechny sliby kancléře Oxenstierny nebylo na české exulanty ani vzpomenu to a tím jim vzala poslední naděje návratu do vlasti, roztrpčen a zkrúšen napsal jakoby vlastní krví Kšeft umírající matky *Jednoty Bratrské*.

Na žádost osvěceneného knížete sedmihradského Zikmunda Rakocsyho se potom usadil v Šaryšském Potoku, aby tam zřídil školy podle své metody. A tu chtěje ukázat, jak vyučoval názorně, napsal světoznámý *Orbis pictus* (Svět v obrázcích), první obrázkový spis pro mládež. Než nenacházej v Uhrách schopných učitelů ani žáků, vrátil se do Lešna, kdež ho postihla největší, nevýslovná pohroma. Ve válce švédsko-polské bylo město zpuštěno a vypáleno (1656) a Komenský ztratil opět všechno jmění, domek, nábytek, knihovnu, a čeho nejvíce želel, materiál k Podkladu jazyka českého, "ovoce více nežli čtyřicetiletých nočních prací a námah".

Lešenská osada Bratrská se potom rozprchla a Komenský, tehdy již stařec zmučený životní trýzní a nemocemi a vysílen krutým strádáním, se uchýlil do Amsterdamu, kamž ho laskavě pozval bohatý a šlechtitný kupec holandský, francouzského původu, Vavřinec de Geer. Tam se mu klidné stáří stalo údělem.

Amsterdam se stal poslední stanicí jeho pouti. Ve svobodném a pohostinném Holandsku přehlížel v bezpečí a klidu své životní dílo. Když nemohl své reformní pedagogické, didaktické a pansofické plány, určené původně vlasti, uskutečnit ani doma, ani jinde v cizině, vyložil a nabídl je k provádění své nové domovině. A rada města Amsterdamu ho vyzvala, aby všechny své didaktické práce vytiskl souborně na její náklad. Tak vyšla v krásném svazku *Opera didactica omnia*.

S menším úspěchem setkaly se Komenského snahy vševedné a z nich plynoucí snahy pacifické. Marně usiloval na všech stranách o všeobecný světový mír mezi křesťany, marně předložil na mírové konferenci v Brede (1667) zástupcům anglickým a holandským svůj spisek *Angelus pacis* (Anděl míru) s úpěnlivou výzvou, aby od války ustali. Jeho mírové snahy a rady k založení mírové společnosti evropských národů měly podobný nezdar, jako mírové snahy v poslední době.

Kromě velké práce mezinárodní konal však Komenský v Amsterdamu též dále rozsáhlou práci národní a náboženskou. Po čtrnáct let řídil odtamtud *Jednotu Bratrskou*, roztroušenou po celém světě, a skládal a vydával zbytkům *Jednoty* spisy, z nichž nejdojemnější je *Smutný hlas zaplašeného hněvem božím pastýře k rozplašenému, hynoucímu státu, vrcholící v odvrácení se od světa a spočinutí v Kristu*.

Je úžasné, že Komenský v poměrně již vysokém věku vyvinul ještě tolik životní energie. Od příchodu do Holandska až do své smrti vydal v knihtiskárně, kterou v Amsterdamě zřídil a která náležela *Jednotě*, na třicet českých a u různých nakladatelství místních na padesát prací

jinojazyčných, hlavně latinských, z nichž ovšem nemnoho se zachovalo.

A tak usmířen s Bohem, v blahé naději, že národ český se opět stane pánem své vlasti, zemřel poslední biskup Jednoty, jeden z největších synů národa, dne 15. listopadu 1670.

Avšak Amsterdam, který tak vlídně hostil stařeckého učenice a popřál mu v klidu a pohodlí pracovat a ztrávit zbytek bouřlivého života, nestal se také místem jeho posledního odpočinku. Tím se stal skrovný kostelík v Naardenu, patřící Valonům, k nimž Jednota Bratrská měla pro příbuzenství církevní nauky přátelské vztahy. Styky s Valony, k nimž patřila i rodina de Geerů, přispěly k tomu, že Komenský odpočívá v kostele naardenském.

Z knihy J. Á. Komenský,

vydaná spolkem J. Á. Komenský

Výzva Československé národní rady americké vládním činitelům ČSFR

Naši členové, narození ve Spojených státech i v Československu, Češi a Slováci, zápasili a pracovali svorně po čtyři generace pro vytvoření, osvobození a zajištění Československé republiky — v legiích, zahraniční armádě, v odboji, obětmi finančními, uvědomováním americké veřejnosti a stálým stykem s americkou vládou. Proto je československý stát také naším dílem a nikdo nemá právo je zmařit, republiku rozložit a bratrský svazek Slováků a Čechů roztrhnout.

Na svém dnešním zasedání usneslo se proto předsednictvo Československé národní rady americké jednomyslně připojit se k prohlášení Amerického fondu pro československé uprchlíky, které ve výtahu připojujeme.

Dr. Vlastislav Chalupa

Dr. Leopold Rozbořil, prezident

předseda zahraničního výboru

LISTOPAD V HISTORII

8. listopadu 1620 — Bitva u Bílé Hory

8. listopadu na Bílé Hoře u Umhoště se rozhodlo o osudu českého lidu. Evropa prožívala spoustu konfliktů a hrozných válek. Podmínky se měnily nejen pro české království, ale také pro celou Evropu. Bitva u Bílé Hory změnila historii českého lidu na tři sta let.

V 17. století 90% občanů v Čechách a na Moravě patřilo k různým protestantským sektám. Katolíků bylo pouze 10%. Když přišel k vládě Ferdinand II. (z habsburského rodu), který vládl v Rakousku a Maďarsku a nyní v Čechách a na Moravě, začal protestanty pronásledovat. Nastala rebelie a protestanti nenáviděného vládce odstranili. Mezitím se Ferdinandovi II. podařilo sestavit velkou armádu a s pomocí cizích zemí porazil rebelanty ve známé bitvě u Bílé Hory. České vojsko vedl tehdy hrabě Thurn a bitva netrvala celých 90 minut.

Pomsta Ferdinanda II. byla velmi krutá. Popravil 27 pánů a zabavil jejich majetky. Poručil všem protestantům i těm co se nezúčastnili rebelie přejít ku katolické církvi nebo opustit zemi. 36,000 rodin stavovského původu se vystěhovalo a velké množství ostatního lidu také. Jednota bratrská, již vedl J. Á. Komenský, velký učitel lidu, našla útočiště v Polsku. Mnozí šlechtici a měšťané se klonili k reformované církvi (tak zvaní kalvinisté), těm byl poskytnut asyl v Holandsku a

Anglii. Z Moravy prchal lid hlavně na Slovensko a do Uher. Tam vznikl známý popěvek "Nevzali jsme se sebou nic, po všem veta, jen Bibli Kralickou a Labyrint světa." (Labyrint světa je jeden z nejslavnějších spisů J. Á. Komenského.)

Vystěhovalci měli trpký život v cizině, bylo na ně pohlíženo nedůvěřivě, mnozí, kteří měli v Čechách velké statky museli žebrať o chléb.

Na amerických březích se octlo asi 1000 česko-moravských bratrů. Ve východní Pennsylvánii je staré koloniální městečko Betlehem, které bylo založeno Moravskými Bratry.

15. listopadu 1670 — Jan Ámos Komenský zemřel.

17. listopadu 1939 — mezinárodní studentský den — Smuteční vzpomínka na studentské oběti při vzpouře proti nacistům.

17. listopadu 1989 — Začátek "sametové revoluce v Československu" a konec komunistické nadvlády.

V CHICAGU SE MLUVÍ ČESKY

CHICAGO, kterému se také někdy říká křižovatka Ameriky, představuje vlastně aglomeraci větších či menších předměstí a měst s více než 8 milióny obyvatel. Jen v samotném městě prý bydlí asi 3 milióny lidí. A mezi nimi je opravdu mnoho těch, kteří se hlásí k českému či slovenskému původu.

A jejich osudy, jejich život, to mne při mé nedávné návštěvě lákalo víc než nejvyšší mrakodrap na světě Sears Tower se 110 poschodími (výška 433,5 metru a s dvěma anténami na střeše dokonce 520 metrů) či další atrakce.

Pod zkratkou ČSNRA

Krajané pro mne připravili zajímavý program. Paní Rozina Nehasilová, významná exilová pracovnice, je totiž také výbornou organizátorkou a předsedkyní odbočky 28. října Československé národní rady americké.

ČSNRA je americkou organizací sdružující naše krajany a byla založena už v době první světové války. Tehdy všestranně podporovala T. G. Masaryka a jeho spolupracovníky — M. R. Štefánika a Ed. Beneše — v jejich snahách zorganizovat zahraniční odboj proti Rakousku. Jako první zahájila nábor do československých legií, a tak do nich vstoupily tisíce mladých mužů krajanské Ameriky. A více než 40 tisíc dalších dobrovolně vstoupilo do armády a námořnictva Spojených států. Celou první světovou válku ČSNRA pomáhala morálně i hmotně v úsilí založit československý stát.

V chicagské kanceláři Čs. národní rady americké mne o činnosti této organizace informovala tajemnice Olga Kovářová. ČSNRA udržovala kulturní styky s domovem i během dvaceti let rozkvětu první Československé republiky a v době 2. světové války stála opět v čele krajanských organizací, které přispívaly morálně i finančně k vítězství nad nacismem.

Po osvobození byla jedna ze spoluzakladatelek této organizace, Vlasta Vrázová, členkou americké mise vyslané do Československa. Přesto, že její činnost měla charakter sociální a nikoliv politický, byla zatčena a několik týdnů vězněna komunistickým režimem nastoleným po únorovém puči v roce 1948.

ČSNRA se okamžitě postavila proti totalitnímu režimu ve staré vlasti, pomáhala ulehčovat úděl politických exulantů v uprchlických táborech v západní Evropě. Podávala jim

pomocnou ruku i po jejich příjezdu do USA. O situaci v komunistickém Československu informovala nejen krajan-skou veřejnost, ale i americké úřady. Po sovětské okupaci protestovala ČSNRA proti porušování lidských práv v Československu a podporovala i členy Charty 77. Dnes organizuje společenský a kulturní život a podporuje výměnu informací. Její spojení s vlastí, která konečně vykročila na cestu demokracie, tak nabývá nových podob.

A je charakteristické, že kancelář ČSNRA je umístěna na Cermak Road, na třídě nesoucí jméno někdejšího chicagského starosty Čermáka, samozřejmě českého původu, který ve dvacátých letech proslul především svým nekompromisním bojem s gangstery takového kalibru, jako byl například Al Capone. Tato několik kilometrů dlouhá třída se táhne od centra do předměstí Cicero a Berwyn, kde má snad každý druhý obchod české jméno. Je na ní také několik českých restaurací s naší typickou kuchyní a s plzeňským pivem.

Bohemian Home

Pozoruhodný domov krajanů-důchodců se jmenuje Bohemian Home. Češi si ho tu založili už koncem minulého století jako starobinec a původně i sirotčinec. Nyní je to velmi moderně vybavený areál několika budov pro staré lidi, o které zde pečují lékař, lékárník, 90 odborných zdravotních sester, rehabilitační pracovnice, pomocný personál. Při mé návštěvě zde bylo jen 169 babiček a dědečků českého původu, o které se staralo 155 lidí! Jedna sestra se musí jednomu pacientovi věnovat asi jednu a půl hodiny denně, takže ta péče může být vskutku pečlivá, individuální a odborná.

Dušan Roller, jeden z vedoucích pracovníků Bohemian Home, mně ukázal i některé pokoje, do nichž si obyvatelé často nechají nastěhovat některé kusy svého nábytku. Postele jsou snadno nastavitelné do potřebné polohy a v případě potřeby mobilní. Pokoje jsou různorodé i co do velikosti — pro jednoho, pro dva či čtyři lidi.

Prostorná jídelna byla vesele vyzdobena nafukovacími balónky a různými třepetalkami, v čele seděli, jako vždy, někteří vedoucí pracovníci a lékaři v občanském obleku, tedy nikoli v bílých pláštích.

Do domova se přijímají jen lidé starší 75 let. Nejstarším je pan Kubala, kterému jsou 102 roky, a snad není bez zajímavosti, že mnozí obyvatelé mluví jen česky nebo slovensky, protože se narodili ve staré vlasti a mnozí teď ve stáří angličtinu zapomněli. Tak zde mají zaměstnanou jednu paní, která s nimi mluví v jejich mateřštině, píše jim dopisy, předčítá, s každým pohovoří, aby lidé netrpěli pocitem osamění. To je samozřejmě důležité pro udržení duševního zdraví.

Pobyt zde ovšem není levný. Nejjednodušší pokoj stojí 98 dolarů denně. Starý člověk, který tu chce žít, buď platí svůj pobyt z úspor, nebo prodá majetek (většinou dům) a z toho si pak platí domov důchodců. V Americe je zcela běžné, že si lidé ukládají úspory do rodinných domků, které později se ziskem prodávají.

Bohemian Home je řízen správní radou, má vlastní majetek, podniká, ale dostává i dary od zámožných krajanů... Každý zde musí být připraven na nemoc nebo stáří — at' tím, že si platí různá pojištění, nebo vhodnou investicí, aby na sklonku života mohli žít opravdu spokojeně.

Stoletá univerzita

Před chicagskou univerzitní knihovnou je umístěna

pozoruhodná socha Henryho Moora na počest historického okamžiku, kdy se zde 2. prosince 1942 podařilo Enricu Fermimu poprvé uskutečnit jadernou reakci. Událost se odehrála v laboratoři umístěné v tribuně dnes už neexistujícího univerzitního stadiónu, a působivý objekt slavného sochaře ji tam dodnes připomíná.

V nedaleké univerzitní knihovně však mají nejen odborné publikace z oboru fyziky, chemie, medicíny, práva, atd., ale také rozsáhlý archiv české a slovenské literatury, o který pečuje dr. Zdeněk Hruban. Najdeme zde pečlivě ochraňované dokumenty o krajanském životě, o americkém Sokole i skautingu, životopisy slavných osobností, odbornou literaturu i beletrii v češtině a slovenštině a rovněž publikace o Československu v různých jazycích. Obsáhla je i expozice exilových nakladatelství a krajanského tisku.

Na Chicagské univerzitě přednáší českou a slovenskou literaturu profesor František Svejkovský. Zavedl mne do nádherné Masarykovy zasedací síně s velkým portrétem prvního čs. prezidenta. T. G. Masaryk zde totiž začátkem století kázal v unitářském kostele. Ostatně, na zdejší univerzitě přednášel i dr. E. Beneš. Snad by tuto řadu mohl doplnit v budoucnu prezident Václav Havel. Profesori a 6000 studentů by ho tu prý rádi mezi sebou uvítali.

“Studenti v Československu,” říká prof. Svejkovský, “byli v posledních čtyřiceti letech produktem své doby. Chtěli jen co nejrychleji absolvovat. Zdejší studenti neznají soboty, neděle, studují od rána do večera. Skutečně tady investují do svého vzdělání a není to levné — ročně alespoň 20 tisíc dolarů. Kdo nemá bohaté rodiče, musí si na studium vydělat nebo získat podporu od různých nadací anebo si vypůjčit v bance. Není řídkým jevem, že univerzitu absolvent opouští se 60 tisíci dluhů. Ale roční plat začínajícího právníka je 50 tisíc, takže se půjčka dá poměrně dobře splatit. Studenti se na univerzitě připravují na to, že budou v životě stále soutěžit, že musí obstát v silné konkurenci, že pro to musejí být vybaveni perfektními znalostmi. Nejde jim tedy jen o diplom, o kýžený papír, ale skutečné vědění. Rozhoduje kvalita.”

Úcta k minulosti

V Chicagu je také velmi zajímavé muzeum ČSA. To není zkratka Čs. aerolinií, ale Czechoslovak Society of America, tedy Československé společnosti americké. Je to nejstarší podpůrná jednota Čechů a Slováků v Americe. Především krajanům poskytuje nejvýhodnější druhy životních pojištění, ale i připojištění pro důchod a pojistky hypoteční. Kromě toho organizuje i různé společenské akce. V muzeu překvapí každého návštěvníka vzácné sbírky lidového umění, nastřádané zde během 135 let trvání ČSA. A nakonec ještě snímek před Masarykovým obrazem, který se sem prý dostal až ze zámku v Lánech.

Na okraji Chicaga, v americké vesnici Crest Hill, stojí lidický památník a každoročně se zde scházejí naši krajané s Američany, aby si připomněli oběti 2. světové války v Lidicích i na dalších místech na celém světě.

Krajané v Chicagu nezapomínají na předcházející generace. To jsem si plně uvědomil na českém národním hřbitově, kde jsou pohřbeni Petr Zenkl, Růžena Pelantová, Alice Masaryková, generál Ferjenčík, František Klátil, Antonín Hřebík a mnozí další.

Svou spjatost s národní minulostí si krajané připomínají i nedaleko chicagské univerzity, u bronzové sochy TGM v

nadživní velikosti, jejímž autorem je akademický malíř Albín Polášek, z jehož tvůrčí dílny pochází i známý Radegast na Radhošti, nebo při nedělní procházce podél Michiganského jezera u pomníku Karla Havlíčka Borovského.

Karel Sedláček (Chicago)

Ze Svobodného Slova — 31. 8. 1991

VYBRÁNO Z "PŘEHLEDŮ" — SRPEN 1991. DR. V. CHALUPA

TRENDY POKRAČUJÍ

V červenci pokračoval dosavadní směr vývoje československé ekonomiky. Inflace se zcela zastavila, cenová hladina zůstala na úrovni předešlého měsíce (pokles o 0,1%). Katastrofické předpovědi Valtra Komárka o hyperinflaci 250% v blízké době se neplní. Za období liberalizace cen, od prosince 1990 do července 1991, však spotřebitelské ceny vzrostly o celou polovinu, takže životní náklady se zvýšily o 45%. Největším úspěchem, o kterém se kupodivu nepíše, je klid mezi obyvatelstvem. Nedochozí k protestům, ani odbory a opozice nevyužily snížení životní úrovně k útokům proti vládě. Jednou z příčin je zřejmě síla "podzemního" hospodářství, které přežívá z komunistické éry a částečně izoluje obyvatelstvo od oficiálního trhu, z něhož jsou odvozovány státní statistiky. Tisk rovněž opomíná uznanou praktickou (nikoliv oficiální) konvertibilitu čs. koruny za úřední kurs. Zmizeli v exilaci a mnoho občanů si ani nemění za 5000 Kčs valuty, na které má každý v letošním roce nárok.

Největší pozornost věnují ekonomové ve vývoji průmyslové výroby, jejíž pokles pokračuje, neboť ve srovnání s červencem m.r. se snížila o 22% a za sedm měsíců o 15,7%. Největší pokles, kolem třetiny, zaznamenal konfekční, kožedělný a elektrotechnický průmysl i hutnictví neželezných kovů. Hlavní příčinou jsou nižší dodávky pro tržní fondy, které činily 108 miliard Kčs a byly o 25% nižší než v předešlém roce, zatímco pro vývoz dosáhly 125 miliard Kčs a úbytek činil jen 8,6%. Levicová kritika stále upozorňuje na analogii s krizí třicátých let a prof. Komárek předpovídá snížení hrubého domácího produktu o 15–25% a růst nezaměstnanosti ke konci roku na 750–900 tisíc osob.

Druhým nepříznivým jevem, který kritika vládní politiky vytýká, je platební neschopnost podniků, která údajně stoupá měsíčně o deset miliard Kčs. Prof. Matějka z toho vyvozuje, že "se dostaneme do spirály smrti". Původem tohoto jevu jsou zásoby neprodejných výrobků u finalistů, kteří chtějí udržet provoz a nepropouštějí zaměstnance, i když nemají pro svoje zboží odbytu. Banka neposkytne úvěr a proto podnik neplatí docházející faktury. Dodavatelé účtují za den prodlení i promile penále, ale dodávají dále, poněvadž pro objednané zboží nemají jiného odběratele. Podle ankety Svazu průmyslu ČR je postiženo platební neschopností v současné době 83% podniků.

Ministr Klaus odmítá "požadavky vůči státu na globální oddlužení, aby se zabránilo jejich hromadným úpadkům". Je přesvědčen, že nedávno schválený "zákon o úpadku umožňuje věc řešit úpadkem neschopných podniků a zároveň dává možnost zadluženým, avšak životaschopným podnikům vyřešit své problémy restrukuralizací". Skutečností je, že výrobky u mnohých podniků jsou neprodejné za své stejné ceny jednak pro nízkou kvalitu (elektrotechnika) nebo nedostatek poptávky (traktory a jiné strojní zařízení).

Jestliže postižený podnik ohlásí úpadek (Tesla Rožnov, Zetor Brno), pak se zboží prodá za zlomek ceny, stejně tak výrobní zařízení, a věřitelé odepíší velkou část pohledávek jako ztrátu.

Přesto ministr Klaus je optimista: "Je zcela nesmyslné obávat se úpadku špatných podniků a strašit nás úpadkem celé ekonomiky" (*Občanský deník*). Předpokládá, že podniky překonají nedostatek poptávky zvýšenou vlastní aktivitou, budou investovat mimořádné zisky ze začátku roku, provádět reklamní kampaně, racionalizovat provoz, zlepšovat kvality a rychlost dodávek. Podniky namítají, že je nejvíce tísní vysoké nákupní ceny výchozích surovin (mlékáren, kožedělný průmysl), které činí až 80% prodejní ceny, takže pro racionalizaci zůstává jen 20% nákladů. Pravice varuje, že v mnohých podnicích komunističtí ředitelé vedou podniky k úpadku, aby v privatizaci koupili konkursní podstatu za levnou cenu buď sami anebo s pomocí zahraničního investora, který je za to ponechá ve funkci.

Objevil se i jev, společný všem tržním hospodářstvím: všichni jsou pro soutěž, pokud jde o ty druhé; pro sebe hledají pomoc státu nebo monopol. Nepříznivá situace zesílila diskuse o zásadách do ekonomiky. Moravské konzervativní nakupily levné okurky nakládačky v Polsku a jihomoravští pěstitelé se topí v nadúrodě. Sloveňští vinaři si stěžují, že pražské závody dovezly levné hrozny z jižních zemí a nevykupují jejich úrodu. Opozice vytýká vládě, že se zbavuje odpovědnosti za vývoj hospodářství a neformuluje dostatečně zemědělskou, vývozní, dovozní a další odvětvovou politiku. Předseda Státní banky československé Tošovský varuje před extrémně přílišných nebo žádných zásahů státu do hospodářství a opatrně doporučuje: "Toto období je třeba naplnit určitými zásahy státu" (*Rudé právo*). Koncem pololetí provedlo ministerstvo financí několik opatření, podle jedněch, protože to žádala kritika, podle druhých, protože původci reformy s nutností takových úprav počítali a byli na ně připraveni. Ať tak či tak, lze očekávat, že i na podzim budou provedeny další úpravy dosavadní hospodářské politiky.

MATICE VYŠŠÍHO VZDĚLÁNÍ — COUNCIL OF HIGHER EDUCATION

Krátkou historií bychom rádi seznámili naši českou a slovenskou veřejnost v USA a v Kanadě s minulou i dnešní činností této dobročinné organizace. A nebude na škodu, když i vy, kteří Matici již znáte, po případě jste jejími členy a přispíváte, si její začátky připomenete.

MATICE VYŠŠÍHO VZDĚLÁNÍ byla založena 4. prosince v Cedar Rapids, Iowa a její začátky jsou úzce spojeny s životem českého krajana, který se jako patnáctiletý chlapec přistěhoval do Ameriky v r. 1868. Byl to W. F. Severa. Po deseti letech těžkých začátků vystudoval lékařnictví, a v roce 1880 si otevřel drogerii a výrobu léků. Jeho podnik prosperoval. Ale obchod pana Severu nikdy plně nezaměstnal. Byla to dobročinnost, pomoc druhým, která ho uspokojovala. Viděl nadané mladé lidi, děti českých a slovenských přistěhovalců, kteří pro nedostatek prostředků nemohli dosáhnout vyššího vzdělání. Chtěl je povzbudit k dalšímu studiu, proto svými vlastními fondy založil v r. 1902 Matici vyššího vzdělání, která jim bezúročnými půjčkami umožnila návštěvu kolejí a universit.

Pan Severa dal Matici nejenom finanční základnu, ale

také své osobní služby. Se skupinou spolupracovníků, kteří jako on měli zájem o studenty, věnoval čas a energii této nezištné a záslužné práci. Finanční základ dal Matici darem \$2,500 a po řadu let, jako pokladník, nesl sám veškeré výlohy. Tajemník P. A. Koráb se stal rádcem studentů, kteří si ho vážili a měli ho rádi jako vlastního tátu. Profesor Šimek rozvinul práci přednáškovou, a tak informoval o Matici na universitách. Josef Měkota, Ph.B., L.L.B. se stal učetním, a jako právník vyřizoval záležitosti Matice.

Nadšení těchto původních zakládajících členů bylo nakažlivé, a brzy rozčeřilo hladinu českého národního života. Jak český tak anglický tisk se rozepsal o této originální organizaci. Dověděli se o ní i v Čechách. Otiskujeme dopis, který napsal T. G. Masaryk, tehdy profesor Karlovy university v Praze:

Založení Vaší Matice potěšilo mne velmi. Přečetl jsem stanovy a pravidla a vidím, že věc je založena také velmi prakticky. U nás máme podobný spolek, půjčující na taxy zkoušek doktorských a jiných; podle Vašich stanov by taková zápůjčka byla možná také, snad podle pravidla b), ovšem jsou-li v Americe takové taxy. Rozšířím zprávy o Matici v listech mně blízkých; snad se Vám přihlásí také někdo z Čech, stanovami by to myslím nebylo vyloučeno.

*Váš T. G. Masaryk
profesor filosofie na staroslavné
universitě pražské*

Denní Hlasatel napsal k založení Matice 21. září 1902: "... Jest nyní na všech krajanech dobré vůle, aby semeno zdárné vzklíčilo, kvetlo a neslo toužené ovoce. Matice vyššího vzdělání jest podnik, který by mohl přinést mnoho dobra naší národnosti v této zemi a jest si přáti co nejsnažněji, aby upřímní Čechové a Češky přistupovali za členy v počtu co nejhojnějším."

První článek původní ústavy vysvětluje účel Matice:

"Účel sdružení je povzbuzovati českou mládež k vyššímu vzdělání, poučovati náš lid o způsobech, jakými možno podobného vzdělání dítkám poskytnouti a o výhodách, jež různá učiliště poskytují, a v případech, kde nadějní posluchači postrádají hmotných prostředků k získání vyššího vzdělání, poskytovat jim půjčky bez úroků, které by jim umožnily dosáhnouti tohoto cíle.

Dalším úkolem je poskytování nadací vyšším vzdělávacím ústavům za účelem zavedení češtiny co vyučovacího předmětu."

Po dvaadvacet let byly záležitosti Matice vedeny výkonným výborem v Cedar Rapids, Iowa. Po první světové válce se těžiště národního života přeneslo do Chicaga, jako největšího střediska čsl. přistěhovalců. Proto se výkonný výbor na schůzi u pana Severy v r. 1924 usnesl inkorporovat Matici ve státě Illinois. V Chicagu byl pak zvolen nový výbor.

Kromě poskytování bezúročných půjček povzbuzovala Matice zakládání českých vzdělávacích klubů. První takový klub vznikl v Lincoln, Nebraska v r. 1904 pod jménem "Klub Komenský". Scházeli se tam čeští studenti, kterých byl již značný počet na státní universitě. Pak byly založeny další kluby, a tak vzniklo "Sdružení vzdělávacích Klubů Komenský" na prvním sjezdu v Cedar Rapids, zásluhou pana Josefa Štěrby. — Ve školním roce 1906-7 se Matice zasloužila o zavedení češtiny jako vyučovacího předmětu na několika universitách. První byla universita v Lincoln,

Nebraska, kde učil češtinu první recipient matiční půjčky Prof. Jefrem D. Hrábek, a po jeho předčasné smrti jeho sestra Šárka.

Na universitě státu Texas se stala čeština vyučovacím předmětem v r. 1915, kde z malého začátku později vznikl rozsáhlý ústav slovanských jazyků. V r. 1929 byla čeština zavedena na vyšších školách v Chicagu (Harrison High School) a později na Morton High School v Ciceru, předměstí Chicaga. Roku 1961 University of Chicago se rozhodla zavést vyučování českého a slovenského jazyka při ústavu slovanských jazyků pod podmínkou, že krajané uhradí alespoň ze začátku polovinu výdajů. Matice povolila roční příspěvek \$4,000 po dobu tří let, a tak bylo vyučování češtiny a slovenštiny zajištěno.

V roce 1904, v prvních letech své existence založila Matice t.zv. "Pohyblivou knihovnu" — aby chráněnci byli mocni české řeči a českých citů, abychom si vychovali inteligenci uvědomělou, schopnou vyvracet i tu a tam ještě stávající předsudky proti nám, šířit o nás dobrou pověst v kruzích amerických a obeznamovati veřejnost s našimi kulturními snahami... Jednou z hlavních pomůcek k dosažení toho účelu je dobrá česká kniha... Výkonný výbor Matice rozesílá na požádání seznam knih, a tyto byly půjčovány bezplatně. Knihovna byla hojně používána.

V roce 1962 oslavila matice 60 let svého trvání, a brzy dosáhne 90. výročí. Jako ve svých začátcích, tak i dnes potřebuje podpory veřejnosti. V posledních čtyřiceti letech přišli do Spojených států a Kanady další studenti — uprchlíci z Československa — kteří potřebovali a obdrželi pomoc při studiích na amerických a kanadských kolejích a universitách.

Bohužel, za dlouhá léta trvání Matice inflace velmi snížila hodnotu dolaru. Proto je pomoc nás všech velmi nutná.

Prosíme čtenáře, aby se stali členy a podporovateli Matice, pokud dosud nejsou. Manželé Hovorkovi založili při Matici James and Helen Hovorka Endowment Fund.

Pište a posílejte příspěvky na adresu: COUNCIL OF HIGHER EDUCATION, P.O. Box 136, Brookfield, IL 60513.

FRANTIŠEK KLÁTHL

Výňatek z básně

Země Tomáše Masaryka

Za modrých slunných dnů, jichž země má si váží
pro plachost jejich s větry mizící,
krásno být v Čechách, krásno u Pováží,
jít zbožnou Moravou a povždy prozpěvující.

Ta země jediná, bez podob, porovnání
s nekorunovanou hlavou vladaře,
tak plná milosti, tak hodná milování,
ji kdekdo velebí, ji nikdo nekáře.

Zas po staletích tak volno, čisto, jasně,
jak nikde daleko, jak nikde v okolí,
u nás i továrny své psaly mocné básně
a mozoly je sely věčně do polí. —

Jinou měl barvu strom a jinou vůni růže,
za věrné slovo nejvěrnější čin,
protože jsmě měli spravedlivého muže
a skrze něj i nás miloval Hospodin. —

Odbočka "28. říjen"

Československé národní rady americké, Chicago

Odbočka "28. říjen" ČSNRA u příležitosti 17. listopadu "Dne Mezinárodního studentstva" pořádá smuteční vzpomínku na Dr. Miladu Horákovou, československou vlastenku, která byla odsouzena a popravena komunistickou justicí.

Program a video film bude předveden ve spolkové místnosti školy T. G. Masaryk, 5701 W. 22nd Place v Ciceru, Ill. v neděli dne 17 listopadu 1991 ve 2 hodiny odpoledne.

Úvodní slovo v programu přednese předsedkyně Rozina Nehasilová. Recitace přednese sestra Věra Rokničová, pak následuje promítání video filmu ze soudního procesu a odsouzení k popravě Dr. Milady Horákové s její vlastní jedinečnou obhajobou.

Proč se vracíme k těm tragickým událostem, když je svoboda v naší rodné vlasti? Ano, svoboda tam je, ale schází tam spravedlnost. Komunismus jako vládnoucí orgán byl odstraněn, ale bohužel viníci potrestání nebyli. Proto pokládáme za svou povinnost, my krajané a bývalí exulanti, nedat zapomenout té mstivé a bezúčelné komunistické nenávisti, která zapříčinila smrt a utrpení tolika našich vlastenců.

Doporučujeme čsl. krajské veřejnosti shlédnouti tento video film, který v každém diváku zanechává hluboký dojem. Na úhradu vydání prosíme o dobrovolný příspěvek \$3.00

Prosíme o hojnou účast. *Předsednictvo Odbočky 28. říjen*

Krajské divadlo z Kanady v Chicagu

Franta Vainbuch v roli Vlasty Buriána, známého komika, nás obveselí se svou skupinou z Vancouveru, Kanada, 23. listopadu 1991 v Sokole Stickney. Začátek v 8 hodin večer. Vstupné \$10.00. Vstupenky v předprodeji u firmy Pancner, 6514 W. Cermak Rd., Berwyn, IL.

Oslava 28. října Oblasti ČSNRA, Chicago

Chicagská oblast Čs. národní rady americké uspořádala tradiční oslavu 28. října v neděli odpoledne 27. října v Masarykově škole v Ciceru, Ill.

Krásné historické vzpomínkové pásmo s promítnutými obrázky a recitací bylo podbarvené klasickou hudbou. Úvod a část recitace přednesl br. Tony Jandáček a další recitace byla přednesena s. Věrou Rokničovou. Pásmo od doby Přemysla až do doby 28. října 1918 sestavil br. Tony Jandáček.

Po zakončení programu následovalo pohoštění s volnou zábavou.

28. ŘÍJEN V CHICAGU

Čs. krajané se zúčastnili velkolepé oslavy 28. října, kterou pořádal Československo-Americký kongres a Roosevelt universita za vedení Jamese V. Krákory a prof. Gilberta R. Gheze.

Po fanfárách z "Libuše" následovaly hymny. Uvítání hostů a uvádění jednotlivých čísel se ujal J. V. Krákora.

Prvním řečníkem byl ředitel Roosevelt university Dr. Robert J. Grahm. Následovali Dr. Gilbert G. Ghez, president fondu "Schollars for Freedom", který promluvil o

čsl. studentech, kteří v současné době studují na R.U. a jsou podporováni tímto fondem. — Anthony J. Jandáček, předseda Oblastního výboru v Chicagu, promluvil o historii 28. října.

Po té následoval bohatý program: čsl. národní písně zazpíval pěvecký kroužek ČSA za vedení M. Soumara. Americká sokolská organizace, centrální district, předvedla prostrná starších a gymnastiku dorostenek za vedení P. Satkové. Následovala přehlídka čsl. národních krojů, o kterých promluvila Lillian K. Chorvát, kurátorka ČSA muzea. Omladina Moravských spolků zatančila krojované tance pod vedením Z. Židlické. Zpěváci Half & Half z ČSA zazpívali čsl. populární písničky; řídila M. Jensen a Gus Stupka. Na zakončení programu sólistka Lillian K. Chorvátová spolu s ostatními zazpívala "America the Beautiful" a "God Bless America".

Následovalo občerstvení pro všechny.

Prof. Gilbert R. Ghez zorganizoval s pomocí ČSNRA, ČSA, University of Chicago (Dr. Z. Hruban) a jiných, pěknou výstav knih, fotografií a jiných zajímavostí.

Slavnosti se zúčastnilo 230 lidí — a vypraveno bylo 5 autobusů.

IN MEMORIAM

Na uctění památky Aničky Novotné, věnují manželé
Josef a Zdenka Manovi \$10.00

POZNAMENEJTE SI DEN
1. ÚNORA 1992

Representační Ples

ČSNRA CHICAGO
RITZ-CARLTON HOTEL

Žádáme čtenáře, aby nás informovali, zda jejich
vnučka nebo známá měla by zájem se stát debutantkou.
Volejte úřadovnu ČSNRA — tel. 656-1117.

Roční předplatné Věstníku — \$5

**Zašlete zdarma ukázkové číslo
Věstníku na:**

JMÉNO _____

ADRESA _____

ČSA

nejstarší bratrská a sesterská podpůrná jednota v Americe

jest připravena poskytnouti vám nejuvnyhodnějši druhy
životních pojistek plně zabezpečujících
vaši ochranu.

Rovněž nabízíme pojistky
poskytující pravidelný starobní důchod
jakož i pojistky hypoteční.

Dašii informace ochotně podají:

"Pioneer of Fraternal Life Insurance"

CSA PLAZA • 2701 SOUTH HARLEM AVENUE • BERWYN, IL 60402
Telefony (312) 795-5800 — (312) 242-2224

VĚSTNÍK

CZECHOSLOVAK NATIONAL COUNCIL
OF AMERICA
2137 So. Lombard Ave. — Room 202
Cicero, Illinois 60650

FIRST CLASS MAIL

